

10. Терещенко Е.Ю. Сутність інвестиційної привабливості суб'єктів реальної економіки / Е.Ю. Терещенко, О.В. Коник // Економіка і організація управління. – 2010. – Вип. 1(7). – С. 72-80.

11. Чернявський С.Н. Регулирование рынка в открытых экономических системах / С.Н. Чернявський // Економіка та право. – 2004. – № 1(8). – С. 111-116.

12. Шевченко Н.Ю. Моделювання стратегії інвестиційного розвитку промислового підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.11 "Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці" // Н.Ю. Шевченко. – Запоріжжя : Вид-во Класичного ПУ, 2009. – 22 с.

13. Эрмолович Л.Л. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия / Л.Л. Эрмолович. – Мн. : Изд-во БГЭУ, 2003. – 218 с.

14. Яровенко Т.С. Забезпечення надійності інвестиційних проектів при поглибленні врахування ризиків // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – У 4-ох т. – Т. 1. / Т.С. Яровенко. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2006. – Вип. 214. – С. 283-288.

### **Блонская В.И., Шлапак И.Ю. Обоснование и инвестиционное обеспечение проекта развития предприятия**

Проведена характеристика основных этапов формирования и развития инвестиционного потенциала предприятия. Определены основные пути совершенствования обоснования целесообразности инвестирования. Исследованы основные тенденции, которые сложились на инвестиционном рынке Украины.

### **Blonska V.I.; Shlapak I.Yu. Ground and investment providing of project of development of enterprise**

Description of the basic stages of forming and development of investment potential of enterprise is conducted. The basic ways of perfection of ground of expedience of investing concerne. Investigational basic tendencies which was folded at the investment market of Ukraine.

УДК [332.122:338.43]:330

*Ст. наук. співроб. Ф.А. Важинський,  
канд. екон. наук – Інститут РД НАН України;  
студ. А.В. Колодійчук – НУ "Львівська політехніка";  
викл. Р.Л. Сопільник – Львівський УБіП*

## **ОЦІНКА РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Розглянуто особливості оцінювання рівня соціально-економічного розвитку сільських територій, наведено низку факторів, які впливають на рівень життя сільських територій. Встановлено, що на рівень розвитку сільських територій впливає незадовільний захист права приватної власності, стримування завершення земельної реформи, обмежене фінансування об'єктів соціальної інфраструктури, які раніше перебували на балансі сільськогосподарських підприємств, відсутність практичних заходів у сфері створення додаткових робочих місць та підвищення рівня доходів населення у сільській місцевості, наявність диспаритету цін, недостатній розвиток інфраструктури аграрного ринку.

**Ключові слова:** оцінка, розвиток сільських територій, якість, дохід, підприємництво, продуктивність, ціноутворення.

**Постановка проблеми.** Питання пошуку шляхів стійкого та ефективного розвитку сільських територій є досить актуальними нині. Забезпечення стійкості розвитку сільських територій залежить від якості механізмів їх регулювання, які насамперед визначаються параметрами управління ресурсами сільських територій. Не в останню чергу це залежить від можливостей використання потенціалу суб'єктів господарювання.

Значний вплив на розвиток сільських територій справляє різка зміна пріоритетів аграрної політики держави. Зокрема, якщо на початку реформ йшлося про переваги спеціалізованого фермерського господарства, що базується на приватній власності на землю, то нині – про повернення до державної підтримки великих товаровиробників у сільському господарстві [1].

Окрім цього, на рівень розвитку сільських територій впливає незадовільний захист права приватної власності, стримування завершення земельної реформи, обмежене фінансування об'єктів соціальної інфраструктури, які раніше перебували на балансі сільськогосподарських підприємств, відсутність практичних заходів у сфері створення додаткових робочих місць та підвищення рівня доходів населення у сільській місцевості, наявність диспаритету цін, недостатній розвиток інфраструктури аграрного ринку.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Проблемні моменти розвитку сільських територій висвітлено в працях П.Т. Саблука, О.М. Онищенко, В.В. Юрчишина, П.І. Гайдуцького, І.В. Прокопи та інших науковців. Основні акценти в працях із досліджуваної тематики приділяють пошуку шляхів поліпшення розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів, визначення альтернативних джерел їх фінансування, ідентифікації напрямів державної політики в цій сфері, визначення її основних механізмів тощо.

**Постановка завдання.** На наш погляд, позбавлені глибокої уваги дослідження питань взаємної ув'язки розвитку сільських територій із потенціалом сільськогосподарських підприємств, які власне і визначають їх соціально-економічне становище. Основні надії розвитку сільських територій потрібно пов'язувати із сільськогосподарськими підприємствами.

**Виклад основного матеріалу.** Сучасний рівень спеціалізації сільськогосподарських підприємств склався під впливом природно-кліматичних та ринкових умов господарювання. Структура продукції сільгосппідприємств, окрім їх внутрішніх ресурсних можливостей, визначається також характером розвитку інфраструктури переробної сфери сільської території. Тому саме ці фактори значною мірою впливають на рівень соціально-економічного розвитку території. Недостатньо високий рівень концентрації капіталу сільськогосподарських підприємств позначається на їх ролі та місці в процесах агропромислової та агрофінансової інтеграції. Тому єдиною можливістю напрямком розвитку виробничого підприємництва на селі й надалі залишається шлях інтенсифікації використання наявного природно-ресурсного потенціалу. При цьому варто відмовитися від пріоритетного раніше критерію успішності функціонування сільськогосподарського підприємства – збільшення виробництва продукції. Нині акценти повинні ставитися, по-перше, на соціальній компоненті сільського розвитку – людині, тоді на природному середовищі, а вже в третій – на виробництві. Така послідовність розгляду пріоритетів сільського розвитку має за мету створити умови для збалансованого розвитку сільських територій шляхом здійснення політики привабливості сільськогосподарського виробництва та комплексного розвитку сільської місцевості.

Критерієм оцінки використання природно-ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства є норма прибутку, отриманого завдяки ви-

користанню наявних ресурсів. Водночас, оцінка рівня соціально-економічного розвитку сільських територій має репрезентувати інформацію про поточне її становище, шляхом розрахунку певних індикаторів. Економічним критерієм розвитку сільської території є здатність функціональних тут підприємницьких структур в умовах вільної конкуренції забезпечувати виробництво продукції згідно з ринковим попитом. Її реалізація впливає на задоволення споживчих потреб населення сільської території, визначає рівень економічної вигоди суб'єктів господарювання та рівень добробуту сільських жителів.

Ефективність АПК лише на третину зумовлена вкладеннями в техніку та устаткування, тоді як інше забезпечується людським чинником [2]. Сільське населення є основним суб'єктом сільської території, оскільки воно реалізує свої інтереси та задовольняє потреби на визначеній території. Тому, на наш погляд, для оцінки рівня розвитку сільської території доцільно вибрати як основний критерій якість людського розвитку, яка є чи не найголовнішим результатом економічної політики сільського розвитку. Суть категорії зводиться до ступеня задоволення потреб людей у матеріальних та духовних благах.

Здатність забезпечити зростання якості життя сільського населення визначається тим, наскільки ефективно використовується природний капітал аграрного підприємства, його трудовий капітал та власне виробничі ресурси. Отже, рівень економічного та соціального розвитку сільських територій залежить від якості та характеристик продукції, що виробляє сільськогосподарське підприємство, та від рівня економічної ефективності виробництва.

На думку деяких науковців, рівень життя населення формується як результат соціально-економічної поведінки та взаємодії суспільних груп і прошарків. У процесі реалізації своїх інтересів вони отримують для особистого споживання різну кількість і якість елементів рівня життя [3]. Нинішній стан функціонування аграрного сектору економіки зумовив такі характеристики рівня життя сільського населення: низький рівень доходів; значна питома вага доходів від реалізації продукції, що вироблена в особистому підсобному господарстві; глибоке майнове розшарування сільських жителів, порівняно з міськими; значне зниження рівня споживання матеріальних благ та відсутність повноцінного задоволення благ духовних [4].

Можна додати ще й такі проблемні моменти функціонального стану сільських територій: значний частка безробіття на селі, яке позбавляє сільських жителів брати участь у формуванні бюджетів пенсійного та соціальних фондів і не гарантує їм належного соціального захисту; відсутність розвинутої збутової мережі для особистих підсобних господарств населення; виникнення проблеми в демографічній сфері, міграція сільських жителів працездатного віку до міст та за кордон у пошуках роботи; відсутність належної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва у сфері несільськогосподарського виробництва; безініціативний характер функціонування сільських громад і відсутність реальних важелів державного впливу на розвиток місцевих ініціатив; обмеженість доступу сільського населення до базових інститутів розвитку та зміцнення людського потенціалу: освіти, медичного обслуговування; функціонування значної кількості сільських територій в умовах обмеженого інформаційного простору.

Головним детермінантом рівня життя населення певної території є продуктивність, як основне джерело доходів населення. Ступінь продуктивності трудових ресурсів визначає рівень їх заробітної плати. Знецінення людського капіталу призвело до того, що номінальна та реальна заробітна плати не спроможні забезпечити нормальної життєдіяльності працівникам у сфері сільськогосподарського виробництва.

Вагому роль у підтримці рівня життя сільського населення відіграють особисті підсобні господарства. За деякими видами продукції вони забезпечують основне їх виробництво в країні. Продуктивність капіталу визначає рівень його доходності, а щодо природного капіталу, то, окрім доходу, потрібно враховувати рівень збереженості довкілля. Окрім того, на рівень життя населення впливає діяльність територіальних органів місцевого самоврядування, а також низка інституціональних структур, характерних для ринкової економіки.

Тому розвиток сільської території – це такий стан її функціонування, за якого досягнення високого рівня життя населення можливе через реалізацію наявного економічного потенціалу (природно-сировинний, виробничий, трудовий, інноваційний, фінансовий) сільськогосподарських підприємств шляхом ефективної взаємодії формальних і неформальних інститутів суспільства.

На рівень життя населення сільських територій впливає низка факторів: рівень соціальних виплат (залежить від соціальної політики державної влади), рівень доходів (на нього впливають ціни ринку товарів та послуг, заробітна плата, прибуток, рента). Визначальним серед числа перерахованих чинників є рівень доходів населення. Проте рівень життя населення пізнається через зіставлення величини його доходів із цінами на товари та послуги. Не останню роль у величині та динаміці доходів сільського населення відіграють результати функціонування сільськогосподарських підприємств. Останні залежать від ціни факторів виробництва.

Ціна є важливим економічним інструментом регулювання взаємовідносин як у державній політиці, так і здійсненні політики територіальних органів влади. Інститут ціноутворення пов'язаний із різними типами ринків. Його поточний стан, що відображається рівнем, динамікою та співвідношенням цін, значно впливає на економічну діяльність сільськогосподарських підприємств. Ціни впливають на рівень доходів, надходження інвестицій до сфери сільськогосподарського виробництва, попит сільського населення.

Важливість цінового фактора не применшує, а навпаки, посилює значущість ціни як інструменту регулювання ефективності, аналізу, оцінки та прогнозу економічних та виробничих параметрів розвитку економіки суб'єктів господарювання. І це, як зазначає В.Г. Андрійчук, закономірно, оскільки ефективне функціонування економічної системи досягається за умови, коли економічні чинники, зокрема й ціна, будуть регулюватися й адаптуватися до змін середовища в органічній єдності [5].

Підходи до оцінювання рівня розвитку сільських територій неповною мірою враховують зростання впливу фактора ціноутворення. Вважаємо, що цей чинник необхідно аналізувати з точки зору співвідношення територіаль-

ного попиту та пропозиції. Результатом такого аналізу є висновок про рівень людського життя, який вимірюється через попит населення сільських територій у певних благах та його задоволення. Рівновага попиту та пропозиції на певні блага сільських жителів можлива в умовах ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств, які репрезентують певну територію та дієвої інституціональної політики держави.

**Висновки.** Таким чином, нині потрібно забезпечити розроблення механізмів підтримки розвитку сільських населених пунктів за рахунок коштів підприємств та організацій, що функціонують в межах сільських територій; формувати сприятливі умови для розвитку приватної ініціативи у сільській місцевості, розвитку сфери послуг; забезпечити збут продукції селянських та фермерських господарств шляхом розвитку їх кооперування у збутовій сфері; забезпечити умови розвитку сільських громадських інститутів.

Загалом треба зазначити, що на територіях, де функціональні сільськогосподарські підприємства швидко адаптували структуру аграрної економіки до ринкових умов господарювання, а регіональні органи влади здійснюють активну підтримку сільськогосподарського виробництва через економічні інструменти, там рівень розвитку сільських територій досить стабільний.

Загальні підходи до проблеми взаємозв'язку ціноутворення та рівня розвитку сільських територій потрібно розглядати в контексті економічних відносин. Функціональна залежність розвитку сільських територій буде визначатися факторами існуючої територіальної системи ціноутворення, наявності та розподілу факторів виробництва на певній території, характеристикою взаємодії існуючого інституціонального середовища. Така залежність є вихідною, базовою та може бути уточнена в подальших дослідженнях.

## Література

1. Лисецький А. Структурний розвиток сільського господарства України / А. Лисецький, М. Соломко // Економіка України. – 2006. – № 12. – С. 54-61.
2. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 4-12.
3. Біттер О.А. Ефективність сільськогосподарського виробництва і рівень життя сільського населення : навч. посібн. / О.А. Біттер, П.С. Березівський, В.С. Мельник. – Львів : Вид-во ЛДАУ, 1997. – 188 с.
4. Махсма М.Б. Рівень життя сільського населення / М.Б. Махсма // Економіка АПК. – 2002. – № 3. – С. 112-117.
5. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія / В.Г. Андрійчук. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 292 с.

## **Важинский Ф.А., Колодийчук А.В., Сопильнык Р.Л. Оценка уровня социально-экономического развития сельских территорий**

Рассмотрены особенности оценки уровня социально-экономического развития сельских территорий, приведен ряд факторов, которые влияют на уровень жизни сельских территорий. Установлено, что на уровень развития сельской территории влияет неудовлетворительная защита права частной собственности, сдерживания завершения земельной реформы, ограниченное финансирование объектов социальной инфраструктуры, которые раньше находились на балансе сельскохозяйственных предприятий, отсутствие практических мероприятий в сфере создания дополнительных рабочих мест и повышения уровня доходов населения в сельской местности, наличие диспаритета цены, недостаточное развитие инфраструктуры аграрного рынка.

**Ключевые слова:** оценка, развитие сельских территорий, качество, доход, предпринимательство, производительность, ценообразование.

**Vaginskij F.A., Kolodijchuk A.V., Sopilnyk R.L. Estimation of level of socio-economic development of rural territories**

The features of estimation of level of socio-economic development of rural territories are considered in the article, resulted row of factors which influence on the standard of living of rural territories. It is set that unsatisfactory defence of right of private ownership, inhibition of completion of the landed reform, limited financing of objects of social infrastructure, which before were on balance of agricultural enterprises, absence of practical measures in the field of creation of additional workplaces and increase of level of profits of population in rural locality, presence of диспаритету prices, insufficient development of infrastructure of agrarian market, influences on the level of development of rural territories.

**Keywords:** estimation, development of rural territories, quality, profit, enterprise, productivity, pricing.

УДК 331.522.4:31

Доц. Л.І. Гальків, канд. екон. наук;  
студ. Х.О. Заверуха – Львівська КА

**РЕГІОНАЛЬНА ВАРІАЦІЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ**

Обґрунтовано формулу та обчислено вартість трудового потенціалу у регіонах України, досліджено її регіональну варіацію. Стандартизовано позитивні та негативні чинники людського капіталу України, побудовано їх інтегральні характеристики, оцінено якість людського капіталу, досліджено її регіональну варіацію. Оцінено вплив трудового потенціалу та якості людського капіталу.

**Ключові слова:** людський капітал, трудовий потенціал, інтегральні оцінки.

**Вступ.** Посткризовий розвиток України не може бути успішним без ефективного формування та використання головної виробничої сили – трудового потенціалу. Значна регіональна варіація соціально-демографічних і соціально-економічних умов людського розвитку спричиняє вірогідність виникнення і збільшення регіонального ризику. Тому на сьогодні проблеми дослідження трудового потенціалу та людського капіталу в регіональному вимірі проявляються особливо актуально.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Окремим аспектам дослідження людського капіталу України приділяли увагу вітчизняні економісти, серед яких В. Антонюк, О. Білик, Д. Богиня, З. Варналій, С. Вовканич, В. Геєць, О. Грішнова, Г. Зелінська, Г. Євтушенко, Є. Лібанова, В. Куценко, А. Колот, А. Мокий, С. Писаренко, Л. Семів, А. Чухно, Л. Шевчук та інші. Однак на сьогодні недостатньо наукових праць у руслі статистичного оцінювання якості людського капіталу регіонів України.

**Мета** роботи полягає в дослідженні варіації та розподілів обсягу трудового потенціалу та якості людського капіталу в регіонах України, з метою виявлення наявності та щільності зв'язку між цими показниками.

**Виклад основного матеріалу.** В окремих дослідженнях трудовий потенціал розглядають як запаси праці, які визначаються загальною чисельністю трудових ресурсів і їх статеві-віковою структурою, освітнім рівнем і можливостями оптимального використання в галузевому, професійному, квалі-